

Titarenko M. V. Personal pronouns of the second person as an expression of social status (based on Russian)

The article is devoted to the address pronouns. On Russian material was analyzed choice T- and V-forms, which depends on the social status of the communicants.

Keywords: address, pronouns, social status, social role.

Тішечкіна К. В.

Миколаївський національний аграрний університет

СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ ТЕРМІНИ В УКРАЇНОМОВНИХ ТА АНГЛОМОВНИХ СЛОВНИКАХ

Стаття присвячена дослідженню сільськогосподарської термінології. Розглянуто поняття “термін” та проаналізовано лексико-семантичні особливості деяких термінів аграрної галузі (антракноз, бактеріоз, баціла, білан, бур’ян, вірус та інші) за допомогою словників української та англійської мов.

Ключові слова: термін, термінологія, сільське господарство, словник.

У наші часи бурхливого розвитку науки й техніки виникає потреба дослідження термінологічних понять певних галузей та сфер людської діяльності. Оскільки Україна є аграрною державою, то теоретичне осмислення текстів аграрної тематики набуває особливого значення. У зв’язку з цим виникає необхідність детального вивчення сільськогосподарських термінів та можливих варіантів їхнього перекладу на англійську мову.

Сьогодні “вже не викликає сумніву, що для правильного, науково обґрунтованого вирішення термінологічних проблем необхідно вивчати термінологію, виходячи з визнання її природності і закономірності існування в системі визначеної мови. У рамках вищезгаданого стилю дослідження питань термінології повинне проводитися як лінгвістами, так і термінологами” [6, с. 56].

Згідно Б. Н. Головіна, термін – це “слово чи підрядне словосполучення, що має спеціальне значення, виражає та формує професійне поняття та застосовується у процесі пізнання та освоєння наукових і професійно-технічних об’єктів та відносин між ними” [4, с. 5].

З позиції когнітивного підходу термін розглядається як когнітивно-інформаційна структура, в якій акумулюється виражене в конкретній мовній формі професійно-наукове знання, накопичене людством за увесь період його існування [1, с. 25].

Дослідженням питань перекладу та аналізу фахової сільськогосподарської термінології та науково-технічних термінів взагалі займалися вітчизняні вчені та дослідники: Горбунова Н., Кондратюк С., Колесник Н., Помігуєва Л., Семко Н. та ін.

Серед сільськогосподарських термінів можна виділити наступні тематичні групи:

1. Техніка, знаряддя праці.
2. Приміщення.
3. Працівники.
4. Назви тварин та рослин.
5. Хвороби рослин та тварин.
6. Найменування, які стосуються розмноження тварин.
7. Способи обробітку землі.
8. Процеси, що стосуються розведення тварин та їх утримування.

Мета нашої роботи – проаналізувати лексико-семантичні особливості деяких термінів назв хвороб та шкідників рослин і тварин в українській та англійській мовах.

Джерелами дослідження послужили дані 7 словників української, англійської та російської мов.

Переважає більшість досліджуваних термінів зберігає лексичне значення як в українських так і в англійських лексикографічних джерелах, а термінам “білан” та “бацилоносій” властива синонімія під час перекладу:

аскохитоз (СУМ 1, 67) – грибкова хвороба рослин;

ascochyta (DA, 16) – *noun* a disease affecting pulses such as peas and beans;

бактеріоз (СУМ 1, 92) – захворювання рослин, викликане бактеріями;

bacteriosis (Ling.);

bacteriosis (АПСХС, 63) – бактеріоз, бактеріальне захворювання;

баціла (СУМ 1, 114) – бактерія, що має форму палички;

bacillus (Ling.; СОРД, 12);

bacillus (АПСХС, 61) – бацила, палочковидна бактерія;

bacillus (DA, 19) – *noun* a bacterium shaped like a rod;

bacillus (MED, 85) – *noun* [C] *medical* a type of bacteria with a long straight shape, some of which cause diseases;

bacillus (DCO) – a bacterium (an extremely small organism) which is shaped like a rod. There are various types of bacillus, some of which can cause disease;

бацилоносій (СУМ 1, 114) – людина (тварина), в органах якої знаходяться збудники заразних хвороб, не викликаючи в неї захворювання;

bacilli carrier (Ling.);

bacillus-carrier (СОРД, 12);

bacillicarrier (АПСХС, 61) – бацилоносій, бактеріоносій;

бацилярний (СУМ 1, 114) – прикм. до бацила;

bacillary (Ling.);

bacillary (АПСХС, 61) – бацилярний, бактеріальний, палочковидний;

bacillary (DA, 19) – *adjective* referring to a bacillus;

березка, берізка (СУМ 1, 160) – 1) багаторічна бур'янова витка рослина; повійка; 2) дереза;

bindweed (Ling.);

bindweed (СОРД, 520; АПСХС, 87) – в'юнок

bindweed (DCO) – a wild plant with white and pink flowers that twists itself around other plants as it grows;

bindweed (DA, 25) – *noun* a perennial weed with creeping roots, which climbs by twisting round other plants;

bindweed (MED, 125) – *noun* [U] a wild plant that grows among other plants and winds itself round them;

black bindweed (DA, 28) – *noun* a common weed (*Bilderdykia convolvulus*) which is widespread in spring arable crops;

field bindweed (DA, 100) – *noun* a deep-rooted perennial weed (*Convolvulus arvensis*) which causes great problems because of its mass of clinging growths;

білан (СУМ 1, 180) – шкідник садових і городніх культур – білий метелик з чорними жилками або плямами на крильцях;

white butterfly, cabbage butterfly (Ling.);

cabbage white butterfly (DA, 38) – *noun* a common white butterfly (*Pieris brassicae*) which lays eggs on the leaves of plants of the cabbage family. The caterpillars cause much damage to the plants;

біль (СУМ 1, 186) – біла іржа – хвороба хрестоцвітих, що спричиняється до появи білих блискучих плям на листках, стеблах, квітках і плодах рослини;

white rust (Ling., АРСХС, 648) – біла іржа, біль;

брунькоїд (СУМ 1, 241) – жучок сірого кольору з коротким хоботком і нерозвиненими крилами;

spruce budworm (Ling., АРСХС, 114) – листоверка ялинова; брунькоїд;

бруцельоз (СУМ 1, 242) – інфекційна хвороба свійських тварин, якою можуть заражатися і люди;

brucellosis (Ling.; АРСХС, 112);

brucellosis (DA, 35 – 36) *noun* a disease which can be caught from cattle or goats or from drinking infected milk, spread by a species of the bacterium *Brucella*. It is a notifiable disease. Also called *undulant fever*;

будяк (СУМ 1, 249) – колюча трав'яниста рослина – бур'ян;

thistle (Ling.);

thistle (АРСХС, 763; СОРД, 945) – 1) будяк; 2) артишок; 3) чертополох; 4) осот; 5) татарник;

thistle (DA, 245) – *noun* a perennial weed (*Cirsium arvense*, *Cirsium vulgare*) with spiny or prickly leaves, which grows as an erect plant and has large purple or white flower heads;

thistle (MED, 1495) – *noun* [C] a wild plant with a thick round purple or white flower and leaves with sharp points. The thistle is often used as a symbol of Scotland;

thistle (DCO) – *noun* a wild plant with sharp points on the leaves and, typically, purple flowers;

вівсюг (*Avena fatua* L.) (СУМ 1, 550) – подібний до вівса бур'ян; дикий овес;

wild oat (Ling.);

wild oat (АРСХС, 522) – вівсюг, овес пустий;

wild oats (DA, 265) – *plural noun* several species of annual weeds, including (*Avena fatua*) and (*Avena ludoviciana*), found among cereal crops, and now largely controlled by selective herbicides, although manual weeding or roguing is also used;

вірусний (СУМ 1, 682) – стос. до вірусу, зумовлений вірусом;

viral (Ling.);

viral (СОРД, 37; АРСХС, 813);

viral (DA, 258) – *adj* referring to or caused by a virus;

viral (MED, 1598) – *adj* caused by or relating to a virus;

viral (DCO) – caused by a virus;

вірусолог (СУМ 1, 682) – фахівець із вірусології;

virologist (Ling.);

вірусологія (СУМ 1, 682) – наука про віруси;

virology (Ling.);

virology (MED, 1598 – *noun* [U] *medical* the treatment and study of illnesses caused by viruses;

virology (DCO) – the scientific study of viruses and the diseases that they cause;

вірусоносій (СУМ 1, 682) – живий організм, у якому живуть і розмножуються віруси;

virus carrier (Ling.);

вогнівка (СУМ 1, 715) – невеличкий метелик-шкідник;

pickleworm.

Проте не всі досліджувані слова мають однозначний переклад. Нами було розглянуто українські сільськогосподарські терміни, що мають декілька англійських

варіантів, а лексема “вірус” під час перекладу може набувати ознак різних частин мови (іменника та дієслова):

антракно́з (СУМ 1, 51) – грибкова хвороба сільськогосподарських культур, що викликає появу на рослинах жовтих чи бурих плям, тріщин, виразок і спричиняється до загибелі рослини;

anthracnose, bitter rot (Ling.);

anthracnose (АПСХС, 41) – антракноз;

bitter (CORD, 521; АПСХС, 89) – гіркота, гіркий;

bitter (DA, 28) – *adj* referring to something which has a sharp taste, and is not sweet;

bitter (MED, 128) – *adj* 1) feeling angry or upset because of a bad experience, especially when you think that you have been treated unfairly; 1a) involving very angry feelings; 1b) used about a determined and angry enemy or opponent; 2) [*usually before noun*] making you feel very unhappy or disappointed; 3) something that is bitter has a strong sharp taste that is not sweet; 4) extremely cold in a way that makes you very uncomfortable;

bitter rot (АПСХС, 643) – гірка гниль;

rot (CORD, 861; АПСХС, 642) – гниль, гнити;

rot (DA, 210) – *verb (of organic tissue)* to decay or become putrefied because of bacterial or fungal action;

rot (MED, 1235) – *verb* 1) [I/T] to decay by a gradual natural process, or to make something decay in this way; 2) [I] to be in a physical or mental condition that is gradually getting worse;

noun [U] 1) decayed material, or the process of decaying; 2) the process by which a situation gradually gets much worse; 3) *informal old-fashioned* nonsense;

бур'я́н (СУМ 1, 263) – трав'яниста рослина, що не культивується людиною, але росте в посівах культурних рослин, а також на необроблюваних землях;

wild grass (steppe); (tall) weeds *pl* (Ling.);

tall weeds (CORD, 26);

wild grasses (АПСХС, 358) – природні злаки; дикоростучі трави;

weed (АПСХС, 821) – 1) бур'яниста трава, бур'ян; 2) *вет.* лімфангіт; 3) знищувати бур'ян;

weed (DA, 263) – *noun* a plant that grows where it is not wanted, e.g. a poppy in a wheat field (NOTE: Some weeds are cultivated plants, for example oilseed rape growing in hedgerows.) COMMENT: Weeds compete with crops for nutrients and water; the presence of weeds can lower the quality of a crop and often make it more difficult to harvest. Some weeds may taint milk when eaten by cows and some are poisonous and can affect livestock. Weeds also harbour pests and diseases which can spread to crops. Chemical control of weeds is an additional cost, but weeds can be controlled by good rotations and tillage treatment;

weed (MED, 1624) – *noun* 1) [C] a plant that grows easily and is usually found in places where you do not want it; 1a) [C/U] a plant or mass of plants growing in water; 2) [C] *BrE informal* a weak or silly person; 3) [U] *informal* the drug cannabis; 4) the weed *informal* tobacco;

weed (DCO) – *noun* [C] any wild plant that grows in an unwanted place, especially in a garden or field where it prevents the cultivated plants from growing freely;

ві́рус (СУМ 1, 682) – один із найдрібніших мікроорганізмів, що викликає інфекційне захворювання;

virus (Ling.; АПСХС, 813; CORD, 37);

bug (CORD, 37);

virus (DA, 258 – 259) – *noun* a microorganism consisting of a nucleic acid surrounded by a protein coat which can only develop in other cells, and often destroys them

COMMENT: Viruses produce disease in man, animals and plants. Many common diseases such as measles or the common cold are caused by viruses; viral diseases cannot be treated with antibiotics, which only destroy bacteria. Viruses can be transmitted from one animal to another, reproducing the same disease. Insects, particularly aphids, transmit certain virus diseases in plants;

virus (MED, 1599) – *noun* [C] 1) a simple living thing that smaller than a bacterium and can enter your body and make you ill. If your body can protect itself against a particular virus then you are immune to it. A vaccine is a medicine that makes you immune to a particular virus; 1a) a disease caused by a virus; 2) *computing* a program that enters your computer and damages or destroys information that you have stored;

virus (DCO) – 1) an extremely small organism which causes disease in humans, animals and plants a chicken pox/flu/herpes/mumps virus; 2) a disease caused by a virus;

bug (APCXC, 115) – блощиця;

bug (MED) – *noun* 1) [C] *informal* an infectious but usually minor illness; 2) [C] a minor fault in a computer system or in a computer program; 3) [*singular*] *informal* a sudden strong enthusiasm for doing something; 4) [C] a small piece of electronic equipment used for secretly listening to what people are saying; 5) [C] *mainly AmE informal* an insect;

verb [T] 1) *informal* to annoy someone; 1a) to continue asking someone to do something in a way that annoys them; 2) to hide a small piece of electronic equipment somewhere so that you can secretly listen to what people are saying;

bug (DCO) – a very small insect.

Як бачимо, вище розглянутим лексемам “антракноз”, “бур’ян”, “вірус” не лише властива синонімія під час перекладу, вони набувають багатозначності в англійській мові в той час, як Словник української мови в 11 томах подає їх з одним лексичним значенням. Так, слово “bitter” (складова одного з варіантів перекладу лексеми “антракноз”) окрім значення *гіркий*, набуває ще значень гніву, розчарування, дискомфорту. Термін “weed” (один із варіантів перекладу іменника “бур’ян”) в англійській мові досліджуваних джерелах зафіксовано з декількома переносними значеннями – дурна або слабка людина, наркотики канабісу, тютюн. Англійські варіанти іменника “вірус” вживаються не лише в якості медичного терміну, а як комп’ютерний термін також. Окрім вище розглянутих значень, лексема “bug” може набувати значень маленької комахи, устрою для прослуховування, несподіваного сильного ентузіазму щось робити.

Підсумовуючи, можна зазначити, що переважна більшість розглянутих термінів зберігає лексичне значення в українській та англійській мовах. Під час перекладу деякі англійські варіанти набували як прямого, так і переносного значення. Проте, ефект багатозначності у межах лише однієї науки не можливий, адже наука вимагає точності та уникнення подвійного тлумачення терміна. Саме тому перекладачам необхідно використовувати спеціалізовані словники.

Список скорочень використаних джерел:

APCXC – Англо-русский сельскохозяйственный словарь / под ред. В. Г. Козловского, Н. Г. Ракипова. – М. : Рус. яз., 1983. – 880 с.

СУМ – Словник української мови : [в 11 т.]. – К. : Наукова думка., 1970. – Т. I. – 800 с.

CORD – Concise Oxford Russian Dictionary. – Oxford University Press, 1998. – 1007 p.

DA – Dictionary of Agriculture : third edition. – London, 2006. – 269 p.

DCO – <http://dictionary.cambridge.org/>

Ling. – <http://www.lingvo.ua/ru>

MED – Macmillan English Dictionary : for advanced learners. – Oxford, 2006. – 1692 p.

Л і т е р а т у р а :

1. Володина М. В. Когнитивно-информационная природа термина (на материале терминологии средств массовой информации) / М. В. Володина. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 2000. – 128 с.
2. Головин Б. Н. Лингвистические основы учения о терминах : учеб. пособие для филол. спец. вузов / Б. Н. Головин, Р. Ю. Кобрин. – М. : Высш. шк., 1987. – 104 с.
3. Даниленко В. П. Русская терминология: Опыт лингвистического описания / В. П. Даниленко. – М., 1977. – 245 с.
4. Журавлева Т. А. Особенности терминологической номинации : [монография] / Т. А. Журавлева. – Донецк : АООТ Торговый дом “Донбасс”, 1998. – 253 с.
5. Колесник Н. А. Лінгвостилістичні особливості англійських наукових текстів аграрної тематики / Н. А. Колесник // Вісник Житомирського державного університету. – Вип. 39. Філологічні науки. – 2008. – С. 100-105.
6. Овчаренко В. М. Терміни, аналітичне найменування і номінативне визначення / В. М. Овчаренко // В кн. Сучасні проблеми термінології в науці і техніці. – М., 1969. – С. 41-42.
7. Панько Т. І. Українське термінознавство : [підручник] / Т. І. Панько, І. М. Кочан, Г. П. Мацюк. – Львів : Світ, 1994. – 216 с.
8. Симоненко Л. Українська наукова термінологія: стан та перспективи розвитку / Людмила Симоненко // Українська термінологія і сучасність : збірник наукових праць. – К. : КНЕУ, 2001. – Вип. IV. – С. 3-8.
9. Суперанская А. В. Терминология и номенклатура / А. В. Суперанская // Проблематика определенных терминов в словарях разных типов. – Л. : Наука, 1976. – С. 73-78.

Тишечкина Е. В. Сельскохозяйственные термины в украинских и английских словарях.

Статья посвящена изучению сельскохозяйственной терминологии. Рассмотрено понятие “термин” и проанализировано лексико-семантические особенности некоторых терминов аграрной отрасли (антракноз, бактериоз, бацилла, билан, бурьян, вирус и др.) с помощью словарей украинского и английского языков.

Ключевые слова: термин, терминология, сельское хозяйство, словарь.

Tishechkina K. V. Agricultural terms in Ukrainian and English dictionaries.

The article deals with some agriculture terminology. Concept “term” is considered. Lexical peculiarities of some agrarian terms (anthracnose, bacteriosis, bacillus, cabbage white butterfly, weed, virus) are analysed with used Ukrainian and English dictionaries.

Keywords: term, terminology, agriculture, dictionary.

Ткаченко Ю. В.

**Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова**

СУФІКСАЦІЯ ЯК ЗАСІБ ВИРАЖЕННЯ ГРАДУАЛЬНОГО ЗНАЧЕННЯ ДІЄСЛІВ НА СЛОВОТВІРНОМУ РІВНІ

У статті дослідженодієслівні лексеми з суфіксами -ну-, -ону-, -ува-, (-юва-), визначено гранд-відтінки, які вони вносять у семантичну структуру дієслів, доведено, що вищеназвані суфікси виконують роль градуаторів.

Ключові слова: суфіксація, градуальне значення, градосема, градуальна функція, градуальність, градуатор, гранд-відтінок.